

BIBLIOTECA PUBLICĂ DIN ALBA IULIA - INIȚIATIVĂ A MUZEULUI NAȚIONAL AL UNIRII

Apariția Bibliotecii Publice în spațiul cultural al orașului Alba Iulia este strâns legată de muzeul din localitate și de directorul acestei instituții la acea vreme, Ion Berciu¹.

Numirea acestuia în anul 1938, la recomandarea profesorului și consilierului regal Nicolae Iorga, ca director al noii unități muzeale rezultate prin contopirea Muzeului Societății de Istorie și Arheologie a județului Alba cu Muzeul Unirii al "Astreii" a însemnat pentru muzeu începutul unei adevărate efervescente culturale. Luându-și rolul de coordonator în serios, Ion Berciu va fi preocupat în permanență de instituirea și păstrarea legăturilor cu oameni de marcă din lumea științifică, de inventarierea bunurilor, de achiziții, de investigații arheologice, precum și de îmbogățirea bibliotecii².

În legătură cu această secțiune a Muzeului, se poate spune că Berciu a fost adânc implicat în crearea unei biblioteci de specialitate funcționale, în acest sens stând măturie numeroasele adrese și scrisori trimise librărilor, editurilor și redacțiilor revistelor din țară și străinătate, fiind în mare măsură la curent cu noile apariții editoriale.

Pe lângă alte multe proiecte avute în plan, din anul 1942, deși, practic, ideea era cu mult mai veche, Ion Berciu militează pentru înființarea³ unei Biblioteci Publice, un prim impuls constituindu-l fondul de cărți donat de către

¹ Wollmann 2004, p. 1-51.

² Biblioteca muzeului are o istorie sinuoasă: bazele ei sunt puse în anul 1888 de către Adalbert Cserni, ea îmbogățindu-se treptat de-a lungul anilor prin achiziții, donații, schimburi interne și externe. La 28 august 1916, Inspectoratul de Stat al muzeelor și bibliotecilor a trimis muzeelor din Transilvania o circulară prin care cerea ca, în cazul spargerii frontului, principalele piese de patrimoniu să fie trimise la Budapesta. În noiembrie 1918 au fost trimise de la Alba Iulia la Budapesta 24 lăzi conținând ierbarul întocmit de Adalbert Cserni, piese preistorice, monumente și ceramică romană, obiecte medievale și cărți. Din perioada 1918-1938 avem prea puține date palpabile despre bibliotecă, însă din anul 1938, anul venirii lui Ion Berciu la conducerea muzeului, datorită efortului considerabil depus de acesta în vederea îmbogățirii numărului de volume, biblioteca se dezvoltă într-un mod mai mult decât semnificativ. Vezi Petranu 1922, p. 79; ABMNU.

³ Într-o scrisoare adresată prof. St. Pop, vicepreședintele Ligii Culturale a tuturor românilor, Ion Berciu prezenta astfel proiectul înființării bibliotecii: "... Eu, umilul ucenic al marelui Nicolae Iorga, în calitatea mea de director al Muzeului Regional, am luptat cât am putut și am salvat această bibliotecă (donația Nicolae Iorga) împărțind prin "Astra" din dublete, 3200 volume la 25 de biblioteci populare din județul Alba, iar un număr de 560 volume din cele mai de valoare publicații au fost păstrate în biblioteca muzeului nostru. Cu sumele minime ce le-am avut la dispoziție și cu cerșitul din dreapta și din stânga am reușit să măresc talantul la aproape 35.000 volume. Împreună cu "Astra" locală vreau să deschidem o bibliotecă publică într-un local dat de primărie și pus la dispoziția noastră, sub numele întemeietorului"; vezi ABMNU, Dosar nr. 2/1941.

Nicolae Iorga în anul 1938⁴. Ca argument la lupta dusă de directorul Muzeului albaulian pentru înființarea acestei noi instituții de cultură avem numeroasele cereri din arhiva Muzeului adresate diverselor foruri locale sau centrale, foruri aflate în posibilitatea de-a-l ajuta în acest demers⁵.

Ca un prim pas, Muzeul va dona mobilierul, cărți, primul fond din care s-au achiziționat registrele și s-au plătit ajutoarele la inventariere. Practic, Muzeul își va desfășura secțiunea de bibliotecă, trecând-o într-un local mai încăpător pentru a o pune la dispoziție publică.

Sediul instituției a fost stabilit în clădirea Caragiale (actualmente Casa de Cultură a Studenților), ocupând 4 camere în aripa dreaptă. S-a adoptat ca dată simbolică a înființării bibliotecii data de 1 decembrie 1942, dată după care au început lucrările de organizare, clasare, inventariere, întocmirea fișierului și repartizarea cărților pe specialități, lucrări efectuate de către un bibliotecar ajutat de 2 elevi de liceu.

La 15 noiembrie 1942, prin adresa nr. 495, profesorul pensionar Constantin Dumitrescu⁶ va fi înștiințat că a fost ales în vederea organizării acestei instituții, însă, ținând cont de situația financiară, însărcinarea va fi la început onorifică, urmând să fie retribuit atunci când se vor prevedea sumele necesare în bugetul municipiului Alba Iulia. Prin decizia Ministerului Afacerilor Interne nr. 2151, publicată în Monitorul Oficial nr. 93/1943, i se va fixa lui Constantin Dumitrescu o diurnă lunară de 11.300 lei brut, respectiv 9.979 net.

Datorită vremurilor tulburi, inaugurarea mult-așteptată și preconizată pe 1 septembrie 1943 în fața oficialităților de la București va avea loc de-abia la 6 septembrie 1943.

La un an de la inaugurare, conform Monitorului Oficial al municipiului Alba Iulia nr. 4/1944, bilanțul bibliotecii se prezenta astfel: 4 inventarii și un catalog: un inventar al secției cărților literare și științifice, un inventar al cărților pentru copii, un inventar al dubletelor, unul al publicațiilor periodice și un inventar al cărților din depozit. În domeniul cărților științifice și literare au fost inventariate în interval de un an 4.400 volume provenind din donații, schimburi și achiziții. În lista donatorilor, pe primul loc apare Muzeul Regional⁷ cu 1342 volume cărți de literatură și știință, 330 periodice și un număr de 63 dublete, fiind urmat de Casa Școalelor – 897 volume, Liga Culturală Nicolae Iorga – 186 etc.

⁴ Nicolae Iorga a propus în 1932 o lege privitoare la biblioteci. Prin această lege, autoritățile locale aveau datoria de a înființa câte o bibliotecă în fiecare oraș; vezi Buluță 2000, p. 164.

⁵ Cerere nr. 9/1942 în dosar nr. 2/1942 adresată primarului; Adresă d-lui ministru al Propagandei Naționale, nr. 50/1942; Adresă d-lui ministru al Afacerilor Interne, nr. 521/1942 pentru subvenționarea Bibliotecii Publice cu o sumă potrivită pentru mobilierul necesar etc.; vezi ABMNU, Dosarul 2/1942.

⁶ Stînea 2003, p. 480.

⁷ În legătură cu prezentarea Muzeului în ipostaza de donator, consiliul de conducere va lua atitudine în toate ședințele de pe anul 1944, conf. ABMNU, Dosar V-Activitate-cercetare /1944.

În ceea ce privește regulamentul de funcționare, atât Muzeul cât și Primăria își dispută dreptul de a-l elabora, intrând de altfel în litigiu pentru această problemă. În majoritatea dărilor de seamă ale Consiliului Muzeului pe anul 1944 discuțiile despre Biblioteca Publică sunt programate la punctul numărul unu pe ordinea de zi. Se consideră că această instituție “a fost și este o secțiune a Muzeului Regional, care a creat-o prin trecerea în alt local a bibliotecii sale ...”⁸. Muzeul nu este donator, așa cum se constată în Monitorul Oficial nr. 4/1944, ci ctitorul bibliotecii, iar asupra destinului ei nu poate decide decât Consiliul de conducere al Muzeului cu organele sale executive: Comitetul Bibliotecii, președintele Consiliului de conducere și directorul Muzeului.

Potrivit hotărârilor Consiliului de conducere luate în ședințele de la 10 iulie 1943 și 17 ianuarie 1944, se stabilesc următoarele norme de funcționare⁹ ale bibliotecii:

1. Biblioteca Publică este o secțiune a Muzeului Regional, condusă de consiliu, conform regulamentului său, sancționat prin Decret Regal.
2. Va fi o singură registratură, aceea a Muzeului, corespondența de gestiune purtând semnătura președintelui și a directorului Muzeului, iar cea de ordin cultural purtând semnătura directorului Muzeului și al bibliotecarului.
3. Se fixează următoarele taxe: pentru înscriere și frecventarea bibliotecii lei 100, elevi, lucrători și oameni lipsiți de mijloace; lei 200 pentru funcționari, ofițeri și oameni avuți; lei de la 1000 în sus pentru sprijinitori. De sume se va ține un registru anumit. Pentru împrumut se ia o garanție de lei 500, despre care se va ține un registru deosebit
4. Orele de serviciu, afară de sărbători, sunt: 9-12, 15-19. În luna august biblioteca se va închide pentru verificare, aerisire și reparațiuni. Secțiunea împrumuturilor va continua însă.
5. Nu se împrumută decât în cazuri precise, pentru studiu, mai mult de 2 cărți, iar termenul de înapoiere se fixează la 15 zile. Excepție se face pentru membrii consiliului, funcționarii municipiului și pentru personalități culturale recunoscute ca atare.
6. Pentru dublete se va ține un registru special, menționându-se cu cea mai mare precizie schimburile făcute până în prezent, cu indicarea numelui, a operei și a prețului, iar de acum înainte, nu se mai admit astfel de schimburi decât cu aprobarea comitetului bibliotecii, ratificată de Consiliu.
7. Se instituie, cu începere de azi, un comitet al bibliotecii publice format din: D. Bogdan, Enea Zefleanu, Eugen Hulea, Ion Berciu, cu misiunea de a face controlul bunului mers al bibliotecii, de a examina listele de cărți și reviste, ce urmează a se procura și de a da avizul său asupra tuturor chestiunilor legate de bibliotecă.

⁸ ABMNU, Dare de seamă în Dosar V-Activitate- cercetări/1944.

⁹ Se cer îndrumări prin adrese trimise Palatului Culturii din Turnu Severin, Muzeului Banatului Timișoara, Palatului Culturii Arad, pentru redactarea regulamentului de funcționare a Bibliotecii Publice; vezi: ABMNU, Dosar-Biblioteca nr. 3/1944.

Bibliotecarul va prezenta dări de seamă și propuneri numai acestui comitet, în ce privește chestiunile de ordin general.

În ce privește chestiunile mărunte și urgente va consulta pe directorul muzeului sau în lipsa sa pe D-nul Președinte¹⁰.

Considerând însă că biblioteca este formată din cărți literare destinate marelui public, iar Muzeul, având preocupări de natură științifică și neputându-se ocupa în măsura necesară de îndrumarea ei, Consiliul decide ca începând cu data de 4 iulie 1944 să o predea Asociației pentru literatura și cultura poporului român "Astra", despărțământul Alba Iulia¹¹. Hotărârea este motivată de faptul că Biblioteca Publică are nevoie de conducerea spirituală a unei asociații, care să-i asigure o funcționare și o dezvoltare potrivită cu menirea ei, precum și prin faptul că "Astra", prin președintele ei, profesorul Eugen Hulea, și-a luat angajamentul de a face din această instituție un puternic instrument de cultură, asigurându-i personalul și grabnica dezvoltare.

De asemenea, se decide ca Muzeul să aibă propria sa bibliotecă de specialitate, bibliotecă în care vor reveni toate cărțile de natură științifică, în timp ce Muzeul va preda în continuare Bibliotecii Publice toate cărțile literare¹².

Din anul 1944, când se pune problema reînființării bibliotecii Muzeului, și până în anul 1949¹³ nu mai există nici un document în arhivă referitor la implicarea Muzeului în problema Bibliotecii Publice. Există, în schimb, o bogată corespondență inițiată și purtată de către Ion Berciu cu diverse instituții din țară și din străinătate în vederea îmbogățirii noii secțiuni a Muzeului, biblioteca.

În 1950, conform adresei numărul 19/1950, ca răspuns la adresa Muzeului numărul 47 din 21 ianuarie, bibliotecarul Constantin Dumitrescu va preciza că sunt înregistrate în registrele Bibliotecii Publice un număr de 2.156 volume provenite de la Muzeul Regional, în acest număr de volume fiind cuprinse și cărțile din donația Nicolae Iorga. Se subliniază, însă, că cele mai multe au fost scoase din circulație datorită conținutului decadent.

În concluzie, se poate spune că, în ceea ce privește evoluția Bibliotecii Publice din Alba Iulia, Muzeul local a avut un rol deosebit de important,

¹⁰ Regulamentul va fi înregistrat la 22 ianuarie 1944 sub numărul 13/1944; vezi ABMNU, Dosar V – Activitate-cercetări/1944

¹¹ Considerând că Biblioteca Publică este creația Primăriei, primarul orașului, care este și președintele Consiliului Muzeului, Bogdan Dumitru, nu e de acord cu preluarea bibliotecii de către "Astra" locală, fapt ce va provoca în continuare disensiuni între Primărie și Muzeu; vezi ABMNU, Dare de seamă în Dosar V/1944.

¹² În secțiunea bibliotecii Muzeului cunoscută sub numele de Biblioteca Veche (primul nucleu de carte al muzeului), multe din cărți poartă ștampila Bibliotecii Publice.

¹³ Anul 1949 va marca o nouă cotitură în evoluția muzeului. Din luna martie a aceluiași an Muzeul va fi sigilat, corespondența va fi reținută la Consilieratul Cultural Alba, oprindu-se pe loc astfel activitatea științifică, iar întregul personal (Ion Berciu-director, Atanasie Josan – secretar, Lidia Muntean – bibliotecară, Achim Ioan și Cristian Vasile – paznici), va fi demis din funcții; vezi ABMNU, Dosar 1/1949.

perioada cuprinsă între anii 1942-1944 fiind profund și iremediabil marcată de personalitatea directorului Muzeului albaiulian, Ion Berciu, ale cărui eforturi (ajutat fiind, bineînțeles, și de alți oameni de cultură) au avut drept final, nașterea unei noi instituții de cultură.

CARMEN STÎNEA

**THE PUBLIC LIBRARY FROM ALBA IULIA:
INITIATIVE OF THE NATIONAL MUSEUM OF UNIFICATION**

SUMMARY

This study presents the ties between two important cultural institutions from Alba Iulia: the National Museum of Unification and the Public Library (1938-1944). It emphasizes the exceptional role played by the Museum and its director, Ion Berciu, in the creation of the library. The Public Library was created in 1942, based initially on a book donation made by Nicolae Iorga, in 1938. The National Museum of Unification donated the furniture, books and the first fund that allowed the purchase of registers and the payments of the auxiliaries helping out the inventorying activity. Between 1942 and 1944, Ion Berciu, the director of the museum, took care of this new institution (correspondence, acquisitions, donations, regulations, and staff). The Public Library was considered a branch of the museum until 1944, when the museum withdrew the scholarly books and created a separate library of its own.

Abrevieri bibliografice

- ABMNU - Arhiva Bibliotecii Muzeului Național al Unirii.
Buluță 2000 - Gheorghe Buluță, *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*, București 2000.
Petranu 1922 - Coriolan Petranu, *Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, București 1922.
Stînea 2003 - Carmen Stînea, "Profesori ai Liceului "Mihai Viteazul" din Alba Iulia: Constantin Dumitrescu" în *Apulum*, XL/2003.
Wollmann 2004 - V. Wollmann, "Ion Berciu (1904-2004)" în *Apulum*, XLI/2004.

ANEXE

Anexa I

Adresa nr. 9/1942 (D-lui Primar al municipiului Alba Iulia)

Domnule Primar,

Una din nevoile cele mai simțite ale orașului nostru este lipsa unei biblioteci publice.

Încercări s-au mai făcut de mai multe ori, dar până în prezent, din lipsă de mijloace și de înțelegere, nu s-a putut ajunge la un rezultat mulțumitor, deși primăria municipiului a fost instituția în măsură să ajute realizarea acestui desiderat obștesc.

În înțelegere cu societățile culturale din localitate și cu școalele secundare, cu onoare propunem înființarea unei Biblioteci Municipale, cu sediul în cele trei camere cedate "Astreii", în vederea acestui scop și cu posibilitatea de a avea în primul moment un număr de circa 10.000 volume, provenite din micile biblioteci ale instituțiilor locale, inclusiv bibliotecă donată municipiului în 1938 de profesorul Nicolae Iorga.

Pentru aceasta primăria municipiului Alba Iulia trebuie să înscrie în bugetul său suma de circa 200.000 lei, din care s-ar plăti modest un bibliotecar și s-ar mări numărul volumelor, făcându-se față începutului, cu cheltuieli de mobilier și altele.

Suntem siguri că în realizarea acestui lucru de cel mai real folos veți obține ușor și sprijinul Ministerului de Interne și al Culturii Naționale.

Organizarea bibliotecii municipale ar urma să se stabilească printr-un regulament. În jurul ei se pot grupa toate asociațiile culturale și toate școalele secundare.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Primar, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Președinte: Enea Zeflean

Directorul Muzeului: Ion Berciu

ABMNU, Dosar 2/1942, filă nenumărată.

Anexa II

Adresa nr. 50/1942 (D-lui Ministru al Propagandei Naționale)

Domnule Ministru,

În numele Primăriei Municipiului Alba Iulia și a Muzeului său Regional, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune înființarea unei biblioteci publice în Alba Iulia, cunoscând că până în prezent acest oraș n-are o asemenea instituție culturală.

Încercările noastre s-au izbit până acum de lipsa de mijloace, județul Alba și Municipiul Alba Iulia având în fiecare an bugete deficitare.

Primăria Municipiului va pune la dispoziție localu necesar, iar micile biblioteci subsistente pe lângă Muzeu, "Astra", Cercul Franco-Român, Prefectura și Asociația Învățătorilor, se vor contopi cu bibliotecă pe care o va înființa Ministerul Propagandei.

Respectuos vă rugăm, a găsi, de asemenea, mijloacele pentru înființarea unui post de bibliotecar și unui post de om de serviciu, personal strict necesar, precum și alocarea unei subvenții pentru mobilier.

Primăria Municipiului Alba Iulia, din modestele sale mijloace financiare a înscris, pe acest an în acest scop suma de 100.000 lei-sumă desigur cu totul insuficientă.

Socotim, Domnule Ministru, că acest apel va găsi ecoul dorit la Ministerul Propagandei Naționale, unde se cunoaște temeinic atât semnificația istorică a orașului Unirii, cât și imperioasele sale nevoi culturale.

Ion Berciu

ABMNU, Dosar 2/1942, filă nenumărată.

Anexa III

Adresă nr. 303/1942 (D-lui Administrator al Casei Școalelor și Culturii)

Domnule Administrator,

Cu onoare vă facem cunoscut că am luat toate măsurile necesare, stabilind localul potrivit, care se găsește chiar în centrul orașului, în mijlocul grădinii și însărcinând o comisiune, formată din reprezentanții instituțiilor culturale, pentru a studia mijloacele practice de realizare urgentă și pentru a redacta regulamentul bibliotecii.

În acest sens, respectuos vă rugăm să binevoiți a ne trimite regulamentele cel mai potrivit, aprobat pentru cazuri analoge, modele de mobilier și toate îndrumările, pe care le credeți mai bune.

Totodată vă mai rugăm să semnalizați și Ministerului Afacerilor Interne, necesitatea înființării acestei biblioteci, precum și nevoia imperioasă, mai cu seamă acum, a unui ajutor substanțial din partea sa, noi, în măsura mijloacelor noastre financiare reduse, fiind gata a face toate sacrificiile.

Astfel, cu puteri unite, suntem siguri că desideratul nostru unanim va deveni o vie și nobilă realitate.

Ion Berciu

ABMNU, Dosar 2/1942, filă nenumărată.

Anexa IV

Adresa nr. 517/1942 (D-lui Ministru al Afacerilor Interne)

Domnule Ministru,

Ideea înființării unei biblioteci publice în orașul Unirii este veche.

Primul început s-a făcut în toamna anului 1938, când regretatul profesor Nicolae Iorga a donat municipiului Alba-Iulia un însemnat număr de cărți.

Muzeul Regional, organizat de Ținutul Mureș, dar legat organic de oraș, tot în acest scop, a achiziționat, în decursul anilor 1939-1942, un important număr de volume.

Intellectualii, societățile culturale și o seamă de fruntași au cerut ănsistent și permanent întemeierea unui așezământ românesc, care să țină piept organizațiilor minoritare similare (importanta bibliotecă Bathyanem) și care să contribuie la educația tineretului.

Sesizați de Ministerul Culturii Naționale și încurajați în cea mai mare măsură de deosebita Domniei Voastre înțelegere, arătată pentru Muzeul Regional, am luat în studiu

problema bibliotecii publice, împreună cu un comitet și am făcut primii pași, amenajând un local potrivit și adunând primul lot de cărți. Ministerul Culturii Naționale ne-a dat toate îndrumările și tot ajutorul său.

Disponem acum de circa 4000 volume, provenite din donația N. Iorga, biblioteca Muzeului Regional, donația Ministerului Culturii Naționale și câteva donații locale.

Pentru a pune însă în stare de funcționare, cât mai neîntârziat și în chip demn, această bibliotecă publică, având în vedere mijloacele noastre financiare, avem nevoie de sprijinul larg al Domniei Voastre.

Ne stau în față piedici grele. Lipsa totală a mobilierului, a rechizitelor (registre, fișe, cataloage), a unui număr suficient de cărți clasice din autorii români, anumit aleși pentru tineret, a unei sume destinate plății personalului până la 1 aprilie 1943.

Mărginindu-ne, în toate privințele, numai la strictul necesar, lăsăm la larga și generoasa Domniei Voastre înțelegere quantumul ajutorului, pe care-l solicităm în acest scop.

Aici, în inima Ardealului, în orașul Unirii tuturor românilor, alături de Muzeul Regional, trebuie aprinsă încă o torță a culturii naționale: Biblioteca Publică.

Fiiți, Domnia Voastră, Domnule Ministru, ctitorul și protectorul înțelegător al acestor două așezăminte românești

Ion Berciu.